

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Ei

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea kaikkien asiakasryhmien palveluasumista?

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Kyllä

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

Asumisen monimuotoisuus, asumisympäristön esteettömyys, turvallisuus ja palveluiden saatavuus korostuvat ikäihmisten elämänlaadun ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Yhteisöasumista voisi tukea mm. antamalla kannusteita yhteisölle silloin kun yhteisössä on mukana enemmän fyysistä ja hoivallista tukea tarvitsevia henkilöitä, joista yhteisö huolehtii. Ratkaisuja, joissa yhteisöasumista ja esim. omaishoitoa voisi joustavasti yhdistää niin, että yhden omaishoitajan sijaan omaishoitajuutta voisi jakaa useampi henkilö, tulisi tukea.

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Kyllä

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatus sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Kyllä

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Ei kantaa

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Kyllä

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

Kotihoidon henkilöstömitoitus on hyvä saada sitovaksi lailla ja taattava riittävä määrärahoitus kotihoidon toimintayksikölle. Huomioimalla henkilöstömitoitus kotihoidossa turvattaisiin laadukas hoito sekä henkilöstön pysyminen kotihoidossa.

Lisäksi kotisairaalan ja kotona tapahtuvan saattohoidon henkilöstömitoitus on taattava riittävällä tasolla.

Tulisi olla laatusuosituksia sitovampi keino, eli asiasta tulisi säätää laissa, samoin kuin tehostetun palveluasumisen osalta on tehty.

Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoisten havaintojen mukaan monet ikäihmiset joutuvat asumaan kotona liian pitkään, eivätkä saa riittäviä palveluita. Ehkäisevä ja terveyttä edistävä työ on usein puutteellista.

Palveluasumisen ja palvelujen oikea-aikainen saanti on jatkossa entistä tärkeämpää. Ikäihmiset voivat jäädä kotihoidon ulkopuolelle tai heillä käy lyhytkestoisesti useita eri työntekijöitä hoitamassa kotihoidollisia tehtäviä. Kotihoidon palvelujen tuottajan olisi hyvä vastata henkilön palvelutarpeesta kokonaisuutena.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Suomen Punainen Risti pitää kiitettävänä, että uudistuksessa on huomioitu myös kolmannen sektorin rooli ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Onnistunut yhteistyö edellyttää palveluntuottajien ja järjestöjen molemminpuolista ymmärrystä toimintojen monipuolisesta luonteesta. Pidämme hyvänä myös linjausta siitä, että omaishoidon tukea voisi jatkossa saada myös palvelutalossa asuvat henkilöt.

Näemme tavallisen palveluasumisen käsitteen laajentamisen hyvänä kehityssuuntana, koska samalla asiakkaan terveys- ja hyvinvointi ymmärretään laajemmin.

Palveluiden saatavuus kaikille niitä tarvitseville on jatkossa varmistettava. Kuntia/maakuntia on veloitettava palvelutarpeen arviointiin ja iäkkäille suunnattuun sosiaalityöhön sekä etsivään työhön, jotta palveluita tarvitsevat henkilöt löydetään. Tämä on tärkeää erityisesti moniongelmaisten sekä pitkäaikaissairaiden iäkkäiden kohdalla.

Palveluohjauksen kehittäminen on tärkeää, jotta asiakkaat saavat yhdenvertaiset, laadukkaat ja oikea-aikaiset palvelut kokonaisvaltaisesti.

Asiakaspalautekyselyn tiedonkeruujärjestelmän kehittämisessä on huomioitava omaisten ja läheisten mahdollisuus palautteen antamiseen, kuten laatusuositusluonnoksissa on esitetty.

Lisäksi katsomme, että pikaisesti tulisi luoda kriteerit omavalvonnalle ja omavalvontasuunnitelmien arvioinnille. Kuntien osaamista palvelukilpailutusten ja omavalvonnan kehittämisessä tulee lisätä sekä selkiyttää kuntien, Avien ja Valviran roolia yksityisten palveluntuottajien valvonnassa.

Omavalvonnan osalta toteamme, että tulisi luoda yhteiset kriteerit omavalvonnan ja omavalvontasuunnitelmien arvioinnille kotihoidossa ja palveluasumisessa. Omavalvonnassa tulisi myös huomioida palvelun saannin oikea-aikaisuus, tyytyväisyys, laatu, hoitoprosessin kulku ja läpinäkyvyys.

Tämän lisäksi haluamme esittää yksittäisille vastauksillemme seuraavat perustelut:

Kysymys 1: Jos tavallinen palveluasuminen poistetaan palveluvalikosta, tarvitaan erillinen säännös siitä, millä edellytyksellä kunta olisi velvollinen avustamaan palvelun tarpeessa olevaa asiakasta asumisen järjestämisessä. Muussa tapauksessa muutos merkitsisi heikennystä nykyiseen asiakkaan asemaan.

Kysymys 4: Omaishoidon tuki palveluasumisessa mahdollistaisi inhimillisen huolenpidon ja antaisi myös usein elämäntilanteeseen liittyvän hoivallisen ratkaisun. Omaishoidon taloudellinen tuki mahdollistaisi monimuotoisen, tehokkaan ja taloudellisen mahdollisuuden tukea fyysiseltä ja terveydeltään heikkenevää hoidettavaa/ omaishoidettavaa.

Kysymys 8: Tällä hetkellä liian moni palveluasumista tarvitseva ei sitä saa. Tarkempi määrittely voisi edesauttaa palvelun piiriin pääsemistä.

Kysymys 9: Palvelujen käsitteistö edellyttää täsmentämistä, jotta tasapuolisuus/yhdenvertaisuus ja palvelujen tuottaminen toteutuu ja palvelut ovat laadultaan yhdenmukaisia. Ikäihmisten palvelujen kohdalla on varmistettava, että tukipalvelut ovat tasavertaisesti kaikkien niitä tarvitsevien saatavilla, eikä eriyttäminen vaikuta palvelun hintoihin ja saatavuuteen. Jatkossakin kunnan tulee taata asukkailleen sekä kotipalvelu että siihen liittyvät tukipalvelut. Palvelujen järjestämisvastuisten tahojen, kunta ja maakunta, vastuut tulee määritellä selkeästi. Tämä selkiyttäisi ja antaisi laajemman mahdollisuuden muille palveluntuottajille ja järjestöille sekä selkiyttäisi henkilömitoituksia, vaatimuksia ja palvelumaksujen määräytymistä.

Kysymys 10: Kysymyksessä annetut vastausvaihtoehdot eivät ole riittäviä. Sisältöä tulee muuttaa muun muassa sen mukaan millaista osaamista tai koulutusta tehtävät vaativat henkilöstöltä. Tukipalveluja tuottavat usein yksityiset palvelun tuottajat ja niistä huolehtivat pääosin muut kuin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt.

Kysymys 11: Kotihoidon henkilöstömitoitus on hyvä saada sitovaksi lailla ja taattava riittävä määrärahoitus kotihoidon toimintayksikölle. Huomioimalla henkilöstömitoitus kotihoidossa, turvattaisiin laadukas hoito sekä henkilöstön pysyminen kotihoidossa. Lisäksi kotisairaalan ja kotona tapahtuvan saattohoidon henkilöstömitoitus on taattava riittävällä tasolla.

Kysymys 13: On määriteltävä, mikä johtamisen taso on vastuussa esim. henkilöstöressurssien riittävydestä, koska lähijohtajalla tai yksittäisen toimintayksikön johtajalla on usein rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa henkilöstön palkkaamiseen käytettävien taloudellisten resurssien määrään.

Holopainen Eeva
Suomen Punainen Risti